

לְחַדֵּשׁ אֶת הַיִּשָּׁן וּלְקַדֵּשׁ אֶת הַחֲדָשׁ

...lechadésj et hajasjan oelekadésj et hechadasj...

...om het oude te vernieuwen en het vernieuwde te heiligen...

Rav Kook, de eerste opperrabbin van Israel

Sjabbat 12 december 2009 / 25 kislev 5770
 Sidra Wajeesjev, Beresjiet [Genesis] 37:1-40:23
 Tanach blz. 76-83
 Haftara Sjabbat Chanoeka I: Zecharja 2:14-4:7
 Tanach blz. 1214-1217.

Vertaling: Jaap en Sabine Frank

Voor het origineel zie

www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5769/Vayeshev

WAJEESJEV

Deze sidra is de eerste in een serie van 4, die focussen op Joseef (overigens hebben wij een uitstapje in de sidra van vandaag naar Jehoeda). Joseef heeft een mooi bovenkleed (het woord technicolor komt niet aan de orde, het is duidelijk een post-bijbelse term). Afgunst betekent in dit geval dat de manier waarop Joseef zich kleedt zijn broers zo irriteert dat zij hem in een put smijten waar zij hem voor dood achterlaten. Enkele Jisjmeélieten verkopen hem als slaaf aan Egypte waar hij terecht komt in het huis van Potifar en diens "femme fatale" echtgenote. Omdat hij niet ingaat op haar verleidingspogingen wordt hij aangeklaagd en gevangen gezet.

Wajeesjev – Paul Freedman

Paul Freedman studeerde Natuurkunde in Bristol, Educatie te Cambridge en de opleiding tot rabbijn aan het Leo Baeck College. Hij is rabbijn van Radlet Reform Synagogue en heeft slechts één Limmudconferentie van de afgelopen 13 gemist.

Te beginnen met de sidra *Wajeesjev* overheerst het verhaal van Joseef het laatste stuk van het boek Beresjiet. Het bevat een kwart van de 50 hoofdstukken van dit boek en neemt een leestijd van 4 weken aan Toravorlezingen in beslag. Ondanks deze Bijbelse belangrijkheid zit Joseef qua niveau niet op een lijn met de aartsvaders zoals zijn vader, opa Jitschak en overgrootvader Avraham. De Talmud, (Berachot 16b) legt uit dat maar drie mannen (Avraham, Jitschak en Jaäkov) "artsvader" worden genoemd en slechts vier vrouwen (Sarah, Rivka, Lea en Racheel) "aartsmoeder".

De reden waarom Joseef niet als aartsvader wordt aangemerkt, is niet dat wij ook van de broers van Joseef afstammen en dat we ze in dat geval allemaal op hetzelfde niveau in onze stamboom hadden moeten meenemen. De rabbijnen vinden dat deze logica dan ook had moeten gelden voor Racheel en Lea, (beiden worden gerekend tot de aartsmoeders, terwijl dat bij Bilha en Zilpa, waarvan wij eveneens afstammen, niet het geval is.) Het is, zeggen ze, simpelweg een kwestie van hun belangrijkheid en/of aanzien.

Dat klinkt redelijk. Misschien zijn het aantal centimeters Toratekst besteed aan de personen niet bepaald een goede maatstaf voor werkelijke statuur en is Joseefs werkelijke letterkundige bedoeling gelegen in het feit dat hij ons weg bij de "echte" aartsvaders en

aartsmoeders naar Egypte brengt, naar het boek Sjemot [Exodus] waar het dramatische avontuur van God met het volk van Jisraëel pas echt kan beginnen. Het verhaal van Joseef is meer uitgewerkt en gedetailleerd dan de voorafgaande verhalen van de aartsvaders, maar in werkelijkheid heeft het niet zo'n hoog "Godgehalte".

Vanzelfsprekend komt God in Beresjiet nogal eens voor –rond de 350 keer voor respectievelijk het *tetragrammaton* (de 4-letterige Godsnaam), *Elohiem* (God) of soms in een samenvoeging van beiden. Maar daarvan komt slechts 10 tot 15% in het verhaal van Joseef voor. Betekenisvoller is het, dat in Tanach de aartsvaders een-op-een met God communiceren. Joseef daarentegen is een dromer. Met hem communiceert God niet rechtstreeks en zelfs in zijn dromen verschijnt God niet eens één keer aan hem.

Dat betekent overigens niet dat God er niet is. Hij verschijnt niet rechtstreeks aan Joseef, maar in deze weeks sidra zijn wel degelijk verschillende verwijzingen naar God samen met Joseef, al is het op enige afstand. God is "bij Joseef", staat achter zijn succes en zijn carrière in Potifars huishouden; Hij is de Enige in wiens aanwezigheid Joseef niet kan zondigen als Potifars vrouw probeert hem te verleiden en de Enige die hem in staat stelt andermans dromen uit te leggen. Gods aanwezigheid is niet expliciet, Zijn aanwezigheid is een manier van de wereld begrijpen en wat zich in zijn leven voordoet.

Het geniale aan Joseef en zijn betekenis voor mij zit daarin dat hij uiteindelijk God herkent in wat er gebeurt, zelfs wanneer dat niet vanzelfsprekend of "noodzakelijk" is. Tegen het eind van het verhaal, nadat hij en zijn broers weer verenigd zijn, introduceert hij –met terugwerkende kracht– God in het gedeelte van het verhaal dat we deze week lezen. Hoewel zijn broers hem als slaaf verkochten (liever dan hem te doden!) verzekert Joseef hen dat "het niet jullie waren die me hierheen zonden, maar God." Als verhaal van een verwende aap met jaloerse broers, voorkeursbehandeling, afgunst, verraad, van bedrog, wisselend "fortuin" en van verzoening zou het even effectief zijn zonder God op de achtergrond.

Het is goed mogelijk onze levens te leiden zonder God erin te betrekken. Als uw God geen uitgesproken type is die lijfelijk optreedt of zich uit op de wijze waarop Hij dat deed tegen de aartsvaders in Tanach, is het ervaren van God of Zijn "vingerafdruk" op ons bestaan wellicht een keuze die we zelf maken. Ons godsdienstavontuur zit hem dan wellicht in de ontwikkeling van ons Godsbegrip en het herkennen wat van ons wordt verwacht terwijl we met dat begripen leven.

"Hoe goed we ook kijken", schrijft Neil Gillman, "de God van Jisraëel laat zich niet waarnemen. Kijken is niet hetzelfde als zien, en God zien is niet hetzelfde als een appel zien. Waarnaar we op zoek zijn en ook te zien krijgen, zijn wél sporen van Gods Aanwezigheid in de wereld en in de geschiedenis, maar het niet God Zelf.

Om die sporen te kunnen herkennen als een afspiegeling van Gods Aanwezigheid is behoorlijk wat interpretatievermogen nodig." Dit is een uitleg die vooral Joseef ons kan leren en die de inspanning waard is. Gezegend zij onze God, de God van Avraham, van Sara, van Jitschak, van Rivka, van Jaäkov, van Lea, van Racheel... en van Joseef.

Een andere stem – Mariano Schlimovich

Vaak is het lastig vast te stellen –op het moment dat Joseefs broers hem in de kuil gooien– welke van de groepen "lager" is. Is het de persoon die zich beheerst en zich beperkt tot de dagelijkse leefroutine of is het iemand die de rechten en gevoelens van de ander negeert? Wie had de "laagste" en de "diepste" sentimenten? En hoe zit het met vergeving? Is dat de ultieme deugd, die ons kan verheffen en ons "uit onze dagelijkse beslommingen" kan halen?

In zijn boek "Uitverkoren" ["The Chosen"] schrijft Chaim Potok dat men pas leert wat de pijn van anderen is als men zelf pijn lijdt, als men door introspectie zijn eigen ziel weet te vinden. Het is belangrijk te weten wat pijn voelen is. Pijn vernietigt ons overdreven zelfbeeld, onze arrogantie en onze onverschilligheid voor de ander.

Joseef wordt tot *tsadiek* gekroond omdat hij uiteindelijk zijn broers heeft vergeven dat zij hem als slaaf verkochten en omdat hij vol mededogen zijn familie hielp om in tijden van

hongersnood naar Egypte te verhuizen. Joseef overwint zijn verbittering en zet die om in liefde. "Wat is de betekenis van dit alles?" Elie Wiesel zegt het prachtig: "Omdat je niet als *tsadiek* wordt geboren, moet je ernaar streven een te worden. En als je een *tsadiek* bent geworden, dien je alles in het werk te stellen er een te blijven."